

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С.СКОВОРОДИ

**ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ, СПЕЦІАЛЬНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Харків 2023

початкових класів спеціальної школи для дітей із інтелектуальними порушеннями.....	398
Киркевич Т.О. Корекція дисграфії у здобувачів освіти молодшого шкільного віку.....	402
Клевцова Т.В. Роль арттерапевтичних методів у корекційно-логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку.....	405
Кобченко С.Р. Застосування методів альтернативної та додаткової комунікації у роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями.....	407
Коваленко Г.С. Використання онлайн технологій в логокорекційній роботі з білінгвальними дітьми.....	413
Колесник Г.-М.С. Мотивація та самомотивація здобувачів освіти до занять фізичною культурою в спеціальній школі.....	417
Колінько С.А. Формування математичних уявлень і понять у молодших школярів із інтелектуальними порушеннями.....	420
Корженко А.С. Сучасне трактування дефініції «емоційна сфера»: критерії та показники її розвитку.....	423
Краснокутська Н. В. Використання театралізованої діяльності як засобу формування та розвитку мовлення дітей молодшого шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення.....	425
Кулик А. Теоретичне обґрунтування проблеми формування засобів мовленнєвого спілкування у дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня.....	428
Куцунер О.М. Використання можливостей інклюзивного середовища для формування особистості дитини з особливими освітніми потребами.....	433
Лахтюк А. Ф. Формування толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами.....	436
Літвін Ю.Ю. Основи формування складової структури слова у дітей дошкільного віку із ФФН.....	439
Літвінчук А.М. Ерготерапія як засіб формування соціально-побудових навичок у дітей з помірним та тяжким ступенем інтелектуальних порушень.....	443
Лісовець А.В. Розвиток навичок власного висловлювання в учнів середнього шкільного віку з ЗНМ III рівня на уроках мовно-літературної галузі.....	446
Литвин В.Г. Використання ігрових вправ при корекції звука [р] у дошкільнят з функціональною дислалією.....	449
Лозицька І.М. Особливості виховання музично-естетичних інтересів учнів із психофізичними порушеннями в умовах інклюзивної освіти.....	454
Лола Д.А. Теоретичне обґрунтування проблеми використання розвитку мовленнєвої активності дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення її рівня.....	456
Маркозова А.А. Теоретичне обґрунтування проблеми профілактики дисграфії у дітей старшого дошкільно віку засобами ізотерапії.....	462
Мерцалова В.В. Особливості роботи на уроках читання з дітьми з порушенням зору.....	465
Мороз М.І. Проблема дислексії у роботах сучасних науковців.....	468

11. Токарева Н.М. Основи вікової психології : навчально-методичний посібник / Н. М. Токарева, А. В. Шамне. Кривий Ріг, 2013. 283 с.
12. Чиж С. Соціалізація дітей з особливими потребами / Педагогічні науки. – Том 3. – № 74. – 2016. – 161 с.
13. Шкльода В.М. Розвиваємо мовлення дошкільників. / БВДС «Мовленнєва веселка». – 2003. №17-18. – С. 1 – 12.

Маркозова А.С.

здобувач вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»

Науковий керівник: Міщенко О.А.

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ ДИСГРАФІЇ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІЗОТЕРАПІЇ

На думку вчених, письмо є засобом фіксації думок людини за допомогою спеціально створених умовних позначень, одним із інструментів пізнання світу, продуктом розвитку людства, складною психічною діяльністю та унікальною ознакою, яка відрізняє людину від інших живих істот [2], тому процес письма є досить складною, системною, довільною формою мовленнєвої діяльності людини. Вчасне оволодіння дітьми навичками письма впливає як на подальший розвиток дітей, так й на успішність навчання в школі, саме тому навичку письма треба формувати в дошкільному віці, щоб дитина встигла адаптуватися та підготуватися до освітнього процесу. Проте важливим є не тільки формування навичок письма, але й профілактика порушень письма, саме дисграфії, у дітей дошкільного віку. На думку Marcia Eskerd, дисграфія - це порушення навчання, яке призводить до труднощів із письмовим висловлюванням. Діти з дисграфією здатні вільно висловлюватись усно, але вони не можуть передавати свої ідеї на сторінку, оскільки дітям важко писати, вони можуть уникати цього [12]. Саме тому профілактика дисграфії у старшому дошкільному віці є актуальним та затребуваним напрямом логопедичного впливу, адже вчасно проведена профілактична робота дозволить мінімізувати або повністю позбавитись проявів дисграфії у молодших школярів, у період активного оволодіння навичками письма. Одним із способів профілактики та корекції дисграфії, поряд із комплексом традиційних, є використання ізотерапії, як нетрадиційного засобу у логопедичній роботі. Маємо зауважити, що ізотерапія дозволяє вирішити низку психологічних проблем дитини щодо вільного самовираження, самопізнання, адаптації в соціумі, формування ціннісного ставлення до себе й навколишнього світу. Техніка виготовлення з різних матеріалів «Мандал», або мандалатерапія є однією з сучасних технік в ізотерапії, яку вбачаємо потенційно дієвою і в логопедичній роботі з профілактики дисграфії [1].

Розробкою проблеми порушень письма у дітей дошкільного віку займались Н. Чередніченко, І. Клименко, Л. Тенцер та інші. Роботи вчених

присвячені проблемам діагностики цих порушень, теоретичному обґрунтуванню механізмів формування та корекції дисграфії у дітей дошкільного віку.

Доцільність використання методів арттерапії в освітньому процесі розглядали у своїх працях О. Вознесенська, Т. Зінкевич-Євстигнеєва, А. Копитін, В. Кокоренко, Л. Лебедева, В. Дирда та інші.

Використанню арттерапевтичних технологій в логопедичній роботі присвячені розробки В. Литвиненко, Л. Мороз, А. Рудих, В. Дермельової, О. Лапченко, К. Зелінської-Любченко; проблемі корекції порушень мовлення засобами ізотерапії: Н. Алейнікової, Л. Виготського, А. Захарова, О. Копитіна, Н. Ветлугіної, А. Грішиної, Г. Добровольської, І. Євтушенко, Т. Зінкевич-Євстигнеєвої, О. Караванової та інших.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати проблему профілактики дисграфії у дітей старшого дошкільного віку засобами ізотерапії.

Завдання: 1) Розглянути, проаналізувати та класифікувати науково-педагогічні джерела за темою магістерського дослідження. 2) Виокремити та оприлюднити науковий апарат індивідуального дослідження магістра.

Результати дослідження

Протягом останніх десяти років проблему порушень письма у дошкільників з дисграфією розробляли вчені Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Н. Чередніченко (Н. Чередніченко, 2017; 2019; Н. Чередніченко зі співавторами, 2018; 2012; 2019; 2020), Л. Тенцер (Л. Тенцер, 2014- 2017; 2019). В своїх наукових трудах вчені вивчали проблеми діагностики дисграфічних та дизорфографічних помилок у письмі молодших школярів із порушеннями писемного мовлення, механізми та типи дисграфічних помилок [9]; психолінгвістичні механізми виникнення різних форм дисграфії у дітей молодшого шкільного віку [6], обґрунтовували теоретичні основи формування та корекції навички грамотного письма в учнів із дисграфією, а також принципи корекційного логопедичного впливу на дітей із порушеннями писемного мовлення [10], деякі роботи присвячені науково-методичним основам навчання грамоти молодших школярів із дисграфією, розробці питань організації логопедичної роботи з подолання дисграфії у молодших школярів в умовах корекційного та інклюзивного навчання та методів подолання графічних та оптикопросторових помилок в системі корекційно-розвивального навчання молодших школярів із дисграфією [7], розробці комплексної системи корекції фонетико-графічних помилок у молодших школярів із дисграфією [11], а також приділяли увагу вивченню особливості опанування основ фонетики та графіки молодшими школярами із порушеннями мовленнєвого розвитку [8]. Корисними, з огляду теми нашого дослідження, постають виокремлені М. Eskerd критерії виявлення дисграфії, які розроблено дослідницею для батьків, з метою звернення їхньої уваги до даного порушення.

Слід враховувати, що письмо є збиральним поняттям, яке включає усне та писемне мовлення. Процес письма є не лише фіксацією змістовного боку мовлення за допомогою спеціальних графічних знаків, але обов'язково

передбачає створення програми висловлювання письмового тексту, тобто породження мовлення на письмі. У процесі письма дитина повинна зберегти потрібний порядок написання фрази, зорієнтуватися на тому, що вона вже написала і що їй належить написати. Кожна пропозиція, яку належить записати, розбивається на складові його слова, оскільки на письмі позначаються межі кожного слова.

Базовими для нашого дослідження є роботи присвячені проблемі загального недорозвинення мовлення у дітей та організації корекційної роботи із дітьми дошкільного віку з порушеннями мовлення [3, 5]. Теоретичну основу дослідження склала теорія О. Лурії, згідно з якою успішне навчання дітей багато в чому залежить від оволодіння ними письмом, як складним багатофункціональним психофізіологічним процесом [4]. Певний вклад у розвиток арттерапії серед дітей привнесла О. Вознесенська [1] та інші вчені.

Завдання 2. Проведений аналіз широкого кола науково-педагогічних джерел дозволяє констатувати різноаспектну розробленість проблеми діагностики та корекції дисграфії. Проте, досліджень присвячених профілактичним заходам із запобігання формування даного порушення, використовуючи ізотерапевтичний засіб мандалатерапії, дієвість якої гіпотетично припускаємо, нами не виявлено, що і обумовлює науковий інтерес до досліджуваної проблеми, яку розглядаємо у такому узагальненому формулюванні: «Профілактична робота із запобігання дисграфії у дітей старшого дошкільного віку засобами ізотерапії».

Метою магістерського дослідження висуваємо: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити профілактичний вплив ізотерапії на запобігання дисграфії у дітей старшого дошкільного віку.

Об'єктом дослідження – мовленнєва діяльність (підґрунтя писемного мовлення) дітей старшого дошкільного віку.

Предмет – психолого-педагогічне забезпечення профілактики дисграфії у дітей старшого дошкільного віку засобами ізотерапії.

Висновки і перспективи подальших досліджень

Проведене дослідження дозволило теоретично обґрунтувати проблему профілактики дисграфії у дітей старшого дошкільного віку засобами ізотерапії. Розглянуто, проаналізовано та класифіковано науково-педагогічні джерела із зазначеної теми за напрямками (діагностика порушень, теоретичне обґрунтування механізмів виявлення дисграфії та її видів, теоретичні основи формування й корекції навичок грамотного письма, розробка корекційних, профілактичних методів, в тому числі засобами ізотерапії).

Розроблено та оприлюднено науковий апарат індивідуального дослідження магістра за темою «Профілактична робота із запобігання дисграфії у дітей старшого дошкільного віку».

Напрямом для подальшої наукової розробки визначаємо: вивчення методичних прийомів та ізотерапевтичного засобу мандалатерапії, як потенційно дієвого при проведенні профілактичної роботи з запобігання розвитку дисграфії.

Література

1. Вознесенська О. Використання мандали в медіаосвітніх заняттях / О. Вознесенська // Простір арт-терапії : [Зб. наук. статей]. – К., 2015. – Вип. 1. – С. 22-30.
2. Кашканова Л. З. Методи і прийоми корекції письма і дітей з особливими освітніми потребами. Молодий учений. 2012. №10. С. 336-339.
3. Корнев А. Н. Порушення читання і письма у дітей: Навчально – методичний посібник. Харків: Алфавіт, 1997. 286 с.
4. Лурія О. Р. Письмо і мовлення: Нейролінгвістичні дослідження: Навчальний посібник для студентів психол. фак. вищ. навч. Закладів. Видавничий центр «Академія», 2002. 352 с.
5. Парамонова Л. Г. Дисграфія: діагностика, профілактика, корекція. Харків : «Ранок», 2006. 128 с.
6. Тенцер Л. В. Психолінгвістичні механізми виникнення різних форм дисграфії у дітей молодшого шкільного віку. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та психологія : збірник наукових праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 26. С. 221-227.
7. Тенцер Л. В. Зміст та методика подолання графічних та оптикопросторових помилок в системі корекційно-розвивального навчання молодших школярів із дисграфією. Логопедія. 2017. №12. С. 98-105.
8. Чередніченко Н.В. Особливості опанування основ фонетики та графіки молодшими школярами із порушеннями мовленнєвого розвитку. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова, Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. науков. Праць. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова. 2017. №32. с. 229-234.
9. Чередніченко Н.В. Типи та механізми дисграфічних помилок у писемному мовленні молодших школярів *Хрестоматія з логопедії*./укл. Марченко І.С., Федоренко С.В./ за ред. М.К. Шеремет. К.:КНИГА ПЛЮС, 2019.С. 313-325.
10. Чередніченко Н. В., Тенцер Л. В. Практична реалізація наукових принципів корекційного логопедичного впливу на дітей із порушеннями писемного мовлення. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2012. Вип. 21. С. 172-178.
11. Чередніченко Н. В., Тенцер Л. В. Результати впровадження комплексної системи корекції фонетико-графічних помилок у молодших школярів із дисграфією. Збірник наукових праць Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка «Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології». 2020. Вип. 8. С. 40-57.
12. Marcia Eckerd, Ph.D. Dysgraphia: An Overview. [Електроний ресурс: <https://www.smartkidswithld.org/first-steps/what-are-learning-disabilities/dysgraphia-an-overview/>], 2022.

Мерцалова В.В

здобувач вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта

Науковий керівник: Ємець А.А.

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ

Багато людей у світі мають поганий зір. Тим самим вони не отримують майже 80-90% інформації про навколишній світ, а для дітей це особливо важливо. Компенсувати таким дітям можливість отримувати повноцінно факти про світ є важливими завданням сучасної педагогіки.